

LINUM

Informationsblad
från Skånelin

Skånelins kontaktperson
Solgerd Nilsson 046-732674

Våren 2000

ÅRSMÖTE FÖRENINGEN SKÅNELIN

Intressenter för spånads- och oljelin

Föreningens medlemmar samt andra intresserade kallas härmed till
Årsmöte lördagen den 25 mars 2000 kl 10 00
**i Hushållningssällskapets lokaler på Borgeby slott (invid kyrkan) söder
om Löddeköpinge**

- * Årsmötesförhandlingar
- * Guidning i Ernst Norlinds ateljé
- * Utställning av spånads- och oljelinprodukter
- * Kaffe med linfröbullar

VÄLKOMNA!
Styrelsen för Skånelin

LINBEREDNINGSKURS planeras lördagen 12 aug kl 09.00 tom söndagen 13 aug kl 16.30, på Glimmebodagården i Brösarps norra backar. Är Du intresserad? Hör av Dig till Henny Johansson tel. 0414/73086 el 73109 eller Karin Bringert tel: 0414/73121. Kursavgift inkl kost ca 500:-. Logi kan ordnas.

LINODLINGAR UNDER 2000

Du som vill rycka lin till beredning eller buketter, kontakta någon av dessa odlare:
Jan Lindberg, Värmö 8, invid Billeberga.
Tel 0418-66 07 07.
Glimmebodagården, Brösarps norra backar.
Tel 0414-73 121.
Ulla-Britt Lantz, Örkelljunga.
Tel 0435-80 381.

Vill Du bli medlem i Skånelin?

Enklast sätter Du in årsavgiften, kr 70:- på Skånelins postgiro 44 44 63-4.

Skånelins syfte är: -att sprida information om spånads- och oljelin, -att vara kontaktorgan för alla linvänner, -att ge medlemmarna så goda villkor som möjligt vid bråkning och skäktningsarbeten i föreningens "brydestua"

Föreningen Skånelins årsberättelse 1999

Föreningen har under sitt trettonde verksamhetsår 1999, haft 234 betalande medlemmar.

En liten minskning av medlemsantalet har skett jämfört med 1998, från 238 till 234 medlemmar. Medlemsavgiften har varit oförändrad, 70 kr.

Följande medlemmar har ingått i Skånelins styrelse:

Ruth Olsson, Sjöbo, ordförande

Eskil Persson, Lund, v ordförande

Henny Johansson, Brösarp, kassör

Karin Bringert, S Björstorp, sekreterare

Eva Ekstrand, Kävlinge

Ulla Jönsson, Trelleborg

Jan Lindberg, Billeberga

Suppleanter:

Solgerd Nilsson, Kävlinge

Annika Henriksson, Eslöv

Monica Nilsson, Sjöbo

Ingrid Lindberg, Billeberga

Sten Stymne, Svalöv

Adjungerade hemslöjdskonsulenter i styrelsen:

Barbro Nyberg, Åhus

Ann-Helen Olsson, Löderup

Revisorer:

Jan-Greger Persson, Hög

Sonja Johannesson, Kävlinge

Anita Svensson, Tågarp; suppleant

Valberedning:

Jan-Greger Persson, Hög

Karin Persson, Färlöv

Irmela Paulsson, Båstad

Styrelsen har under verksamhetsåret haft fem protokollförda sammanträden:

14 januari Eskil Persson, Lund

13 mars Sjöbo (årsmöte)

18 maj Ruth Olsson, Sjöbo

26 augusti Karin Bringert, S Björstorp

11 november Ulla Jönsson, Trelleborg

Föreningens årsmöte hölls i Hantverkshemmet i Sjöbo den 13 mars 1999. Förhandlingarna leddes av Jan-Greger Persson, som berättade om 1998 års odling av oljelin. Efter stadgenliga förhandlingar höll Ann-Sofi Sidgren ett mycket uppskattat föredrag om sitt specialarbete "LIN, det högst nyttiga". I samband med kaffe och goda linfröbullar mannekängade tre

damer, från Baltiska Ting i Landskrona, i vackra kläder i naturmaterialen ull, lin och bomull. Ett mycket uppskattat inslag av de c:a 100-talet personer som hade sökt sig till Sjöbo och den fina utställningen som Skånelins medlemmar presenterade vid årsmötet.

Övriga aktiviteter

18/4-22/6 ställde medlemmar i Skånelin ut egna alster på Vävstolsmuseet i Glimåkra. 8 maj var det Spinnegille i Ingeborrarp utanför Örkelljunga där c:a 40 st spinnerskor spann ute i det vackra vårväddret.

28 augusti deltog tre medlemmar från Skånelin i Sydsvenska mästerkapet i Linspinning som arrangerades av Dädesjö Lin i Småland. Hedrande vann Ulla-Britt Lantz, Örkelljunga med Irmela Paulsson, Båstad på andra plats.

Skånelins medlemmar har under året medverkat vid olika arrangemang med demonstration av linberedning och spinning:

25/4 Linberedning på Hörjelgården

27/6 Linberedning i Blekinge

21-22/8 Gammeldags i Åhus

4-5/9 Linberedning på Bosjöklöster

26-28/10 Skånelin på Vävdagarna i Glimåkra v 43 Kulturvecka i Svalöv med linberedning i Brydestuan.

Under tio år har Clas och Affa Johnsson samt Carla Johnsson representerat Skånelin på Gammeldags i Åhus och för detta har de fått en pokal som lämnats till föreningen att följa dess ordförande.

Brydestuan

Brydestuan har utnyttjats 14 tim av medlemmar, 12 timmar i kursverksamhet samt av Axelvoldsskolan. Lokalen som 1998 genomgick en omfattande målning och upprustning har fungerat bra under året.

Linum

Föreningen Skånelins medlemsblad har utkommit våren och hösten 1999. I Linum får medlemmarna utförlig information om händelser och aktiviteter under året samt artiklar angående lin.

Redaktionen, som består av Eskil Persson, mottar tacksamt bidrag från medlemmarnas olika aktiviteter.

Projekt Yxhult

Den 9 november 1999 gjordes ett nytt ångrötningförsök. Resultatet redovisas på årsmötet år 2000.

Linkursen

Ruth Olsson och Mats Gilhof har hållit linkurs under hösten 1999 med 8 st deltagare från hela Skåne. Kursen började med linryckning i mitten av augusti och avslutades i slutet av november, med frörepning, rötning, besök i brydestuan och uppskattat studiebesök däremellan. Totalt 9 kurstillfällen. Ny kurs planeras till hösten 2000.

Styrelsen vill rikta ett varmt tack till Skånelins medlemmar för visat intresse för föreningens mångskiftande verksamheter.

Brösarp 2000 01 14
Styrelsen för Skånelin

Ruth Olsson Karin Bringert
Ordförande Sekreterare

Påminnelse!

SPINNEGILLE 2000

Skånelin inbjuder till Spinnegille lördagen den 6 maj 2000 i Billinge hembygdsgård. Samling mellan 09 00-10 00.

Anmälan om deltagande till Ruth Olsson, tel 0416-122 30 senast den 28 april.

Välkomna!

Spinntävlingen i Dädesjö

Karin Bringert

Det första Sydsvenska mästerskapet i Linspinning arrangerades av Dädesjölin den 28 augusti 1999 med tolv tävlande från Skåne, Blekinge och Småland. Tävlingen ägde rum i Dädesjö vackra hembygdsgård. Tre domare, utsedda av Hemslöjden, kom från Kristianstad, Skövde och Halmstad. Tävlingen gick ut på att av en viss mängd rötad, bråkad och häcklad linfiber spinna ett så tunt garn som möjligt under en halv timme.

Ettans, Ulla-Britt Lantz från Örkeljunga, garn höll en finlek som närmade sig nr 20. Tvåans, Irmela Paulsson, från Båstad, höll strax över nr 16 och treans, Kerstin Fröberg från Hovmantorp, höll nr 16. De övriga nio kom på en hedrande fjärdeplats.

Sydsvenskt mästerskap i linspinning

Sydsvenskt mästerskap i linspinning äger rum i Dädesjö lördagen den 27 maj 2000. Senaste anmälningdag är den 10 maj. Anmälan görs per tel 0474-33 047 till Solveig Fransson eller tel 0474-34 113 till Marianne Martinsson. I samband med linnmästerskapet firas "hemvändardag" i Dädesjö.

Kort information om planerad linresa till Balticum

Det har vid olika tillfällen från Skånelins medlemmar uttalats önskemål om en utlandsresa till något land rikt på lintraditioner, alltså något i stil med den resa, som 1991 gjordes till Lininstitutet i Poznan, Polen.

I Skånelins styrelse har diskuterats möjligheten av att förverkliga ett veckolångt studiebesök i t ex Lettland under sommaren 2001. För närvarande sonderas terrängen för att finna ut lämpligaste resväg, kostnadsnivå och samarbetspartner i Lettland.

Ur Norges LinNytt saxar vi ett utdrag ur en artikel, ursprungligen publicerad i Stavanger Aftenblad den 23 maj 1998 med titeln "Linfrö som hälsokost" av Leif Aamund Håland.

"Det sista jag tänker på, när jag hör ordet "Lin" är mat. Det vill jag tro, gäller de flesta av mina läsare. Men linfrö är faktiskt en beståndsdel i många matvaror, särskilt i Canada och vissa delar av Europa. Användningen av linfrö i livsmedel har ökat avsevärt under de senaste åren och orsaken till det är, att det lilla linfröet har fått ord om sig - faktiskt icke helt utan vetenskapligt stöd - att vara mycket hälsobringande.

Det är speciellt i många typer av bröd, som linfrö har blivit introducerat som ingrediens. Den hälsosamma effekten beror framför allt på linfröets höga halt av omega-3 fettsyror. Men just att linfröet är hälsosamt är inte hela orsaken till att det ingår i många brödtyper. Det ger nämligen också brödet en extra delikat smak.

Många äggproducenter i USA har lyssnat på livsmedelsdiskussionen, som är mycket lyhörd

för allt som är knutet till hälsa, och därför utfordrat sina höns med linfrö. Resultatet har blivit det otroliga att ägg, denna goda komponent i hushållet som av "hälsopsykopaterna" har blivit stämplat som ingenting annat än en livsfarlig kolesterolbomb, istället under loppet av ganska få år har döpts om till "omega-3 ägg".

Omega-3 ägg innehåller mellan åtta och tio gånger så mycket omega-3 fettsyror som vanliga ägg. Genom att äta två omega-3 ägg får man hälften av den rekommenderade dagsdosen av omega-3 fettsyror för vuxna.

Men linfröet har också andra hälsoförbättrande egenskaper. Flera undersökningar har givit starka indikationer mot att linfröet kan sänka kolesterolinnehållet i blodet på samma sätt som havre, frukt och andra fiberrika matvaror. Med andra ord: fibrer och omega-3 fettsyror kan serveras i ett paket och vips finns ett födoämne, som bidrar till ett hälsomässigt positivt fettmönster i blodet.

Linfröet innehåller naturligtvis också fibrer och forskare vid American National Cancer Institute börjar att luta åt uppfattningen att linfröet också kan ha cancerbekämpande egenskaper. Detta skulle i så fall bero på att linfröet innehåller stora mängder liganer, ett kemiskt ämne, som man menar speciellt kan bekämpa bröst- och prostatacancer, dvs cancerformer som är känsliga för hormoner. Linfrö användes också mot förstoppning. C:a 50 gram linfrö om dagen håller magen i ordning, och linfröets alla andra positiva effekter får man på köpet."

(Översättningen från norska har gjorts av Åse Kleveland.)

Ur Linodlarförening Fransåkers höstprogram 1999 lånar Linum:

Tips för garn-nummer-beräkning, som kommer från Lise Warburgs spinnbok sidan 174. Om man vet härvelns omkrets och antalet varv, så får man fram hur många meter man spunnit. Garnnumret beräknas metriskt, dvs antalet meter på 1 gram tåga motsvarar numret. Nr 8 betyder att det går 8 meter på 1 gram. Observera att uträkningen görs på torrt garn!

Formeln: $\frac{\text{Antalet meter garn}}{\text{Tågans vikt i gram}} = \text{Garnets nummer.}$

Linets ursprung och dess tidiga odling

Utdrag ur c-uppsats i arkeologi av Kristina Nilsson, 1992

Det nutida odlade linet, *Linum usitatissimum*, är inte känt i vilt tillstånd, utan det anses härstamma från *Linum bienne* Mill, tidigare benämnd *Linum angustifolium* Huds. Man tror att *L. usitatissimum* härstammar från *L. bienne* eftersom *L. bienne* är den enda vilda art som ger fertil avkomma med *L. usitatissimum*. *L. bienne* växer vild i Främre- och Mellersta Asien, i Sydeuropa, på Englands sydkust och på Irland. *L. bienne* är två- eller flerårig. Den är starkt förgrenad vid roten och skördas genom att den skärs av långt ned på stjälken.

Kännetecknande för vildväxande och ursprungliga lintyper är att frökapslarna vid frömodnaden spricker upp och släpper ut fröna. Man har troligen tidigt börjat välja ut plantor med slutna kapslar, något som kännetecknar *L. usitatissimum*.

För att få reda på hur linet utvecklats och förändrats anser Helbaek det vara väsentligt att mäta linfrö och linkapslar från olika fyndorter. Linfrö funna i Egypten, från dynastisk tid, är stora medan fröfynd från påbyggnadsboplatserna i Schweiz är små. Det egyptiska linet bedömdes vara identiskt med det moderna linet. I äldre litteratur förmodades påbyggnadsboplatsernas lin vara *L. bienne*, liksom några av linfröfynden från bronsåldern. I en senare skrift menar Helbaek att redan påbyggnadslinet bör räknas som *L. usitatissimum*. Det anser man fortfarande. I dag anser man att linet var domesticerat under mellersta neolitikum, c:a 7500-5000 f Kr.

Helbaek menar att odling av såväl lin som vete och korn har sitt ursprung i Mindre Asien. Han anser att linet spreds från detta område både mot väster och mot norr. För spridningen västerut anses Donau ha haft stor betydelse. Norrut anser han att linet har spridits via Svarta Havets västkust till Ryssland. Med Hallstattkulturen kan det ryska linet ha spridits västerut. Linfröfynd i England visar att linet troligen kom dit i olika omgångar. Antagandet

grundar sig på att fröstorleken varierar betydligt mellan linfrön från neolitikum och bronsålder.

De äldsta fynden av lin

De äldsta arkeologiska fynden av linfrö kommer från Mindre Asien. Förmodligen började man inom detta område utnyttja frön som föda. Kanske endast obetydligt senare började stjälkarnas fibrer att utnyttjas.

Frön från förkeramisk tid har hittats i Ali Kosh i Iran, 7500-6700 f Kr och i Cayönü i Sydturkiet, c:a 7000 f Kr. Troligen kommer dessa tidiga frön från vildlin då fröna är mycket små. Tidiga linfröfynd har även gjorts på Cypern från förkeramisk tid. Det är osäkert om fröna kommer från odlat eller vilt lin. Linfrö har även hittats i Grekland, 5500 f Kr, och i Bulgarien från c:a 4800-4600 f Kr.

Det äldsta linnefragmentfyndet, från början av fjärde årtusendet f Kr, har man gjort i El Badâri i Övre Egypten. Från den fjärde dynastin, 2700-2600 f Kr, har man funnit de äldsta mummierna som lindats i linnebindlar. Till en människomumie använde man 70 m linnebindlar.

Ett kärl fyllt med linkaplar, troligen avsett som matförråd till nästa liv, har hittats i Dra-Abu-el Nega, Thebes dödsstad. Fyndet är från tolfte dynastin, 1991-1786 f Kr.

I Gamla Testamentet nämns både lin och linne på flera ställen. I Andra Moseboken kap 9 v 31 (1917 års upplaga) står följande: "Så slogos då linet och kornet ned, ty kornet hade gått i ax och linet stod i knopp."

Europeiska linfynd

På olika platser i Mellan- och Västeuropa har man gjort fynd av linfrö från neolitikum. I Polen har man funnit frö medan man i Holland och England funnit avtryck av frö. Från påbyggnadsboplatsen Egolzwil i Schweiz har man förutom linfrö även funnit linnefragment. Från bronsåldern ökar antalet linfröfynd och man har från denna tid gjort fynd från Skottland, Irland, Italien och Spanien. Fynd av linnetextilier har gjorts i Tyskland och Schweiz. Från järnåldern ökar antalet linfröfynd i Europa. De flesta fynden kommer emellertid från yngre järnålder. Linfrö och linknippen har hittats i Feddersen Wierde, från 2-3:e århundradet e Kr. Från La Tène-tid ökar linnefynden i Mellaneuropa.

Genom det romerska rikets kolonisering av Västeuropa utökades spånadslinodlingen där. Klimatet i Västeuropa är svalare och fuktigare och bättre lämpat för spånadslinodling än det varma och torra grekiska och italienska klimatet. Genom det ökade handelsutbytet mellan det romerska riket och det fria Germanien spreds spånadslinodlingen norrut. Floden Rhen anses ha haft stor betydelse för spridningen av linet.

Linsnärjan, en linparasit

De flesta kulturväxter angrips av sina speciella ogräs och parasiter. Genom att studera deras ursprung har Hakon Hjelmqvist funnit att linet kom till Centraleuropa från två områden: från Medelhavsområdet och från Asien. Från Asien kommer bl a linsnärjan, *Cuscuta epilinum*, som enbart parasiterar på lin. Den gör stor skada på linet och kan minska skörden med ungefär hälften, enligt en tysk undersökning. Fynd av linsnärjefrö är ovanliga. Frön har hittats i Schleswig, i Tofting och Westerohrstedt.

Linets levnadsöden

Denna dikt är upptecknad, ur minnet, 1975 av Herbert Jeppson, Lyby. Dikten är från 1850-talet.

Jag var en flicka helt smärt och skön.
Min kjol var utav silke och var grön.
Regnskyar över mitt huvud drogo.
Mina ljusblåa ögon emot dem logo.

Men länge varade ej min lycka.
Fast länge nog må de andra tycka.
En dag sig hände att på min äng
En hop av flickor de kommo i fläng.

De gjorde mig genast både sorg och ve.
Ty aldrig mer fick jag min himmel se.
De rev och ryckte mig upp ur mitt hem.
Mitt unga liv tvangs jag giva dem.

Sen sänktes jag ned uti djupaste sjö.
Jag breddes och vädrades sedan som hö.
Sen kastades jag upp på den hetan rist.
Av elden sveddes min kropp förvisst.

Sen brötos mina lemmar i tusende stycken.
Och därav hade de glädje mycken.

Sen fördes jag till en svärdets dans.
Där bands jag upp i mångknut och krans.

Mitt hår det kammades mycket slätt
av vassa tänder att få mig helt nätt.
Sen tjänar jag på spinnrockens huvud som hår.
Tills flickan fingrarna i mig får.

Hon nappar och snor mig till långt in på kväll.
Men också jag skyndar till rullen så snäll.
Jag haspas och hakas och sedan uppbindas.
För vävstolen varpas och därpå uppvindas.

Och spolen med skytteln, den springer i kapp.
Jag får där av vävskeden mångt rapp.
Sen breddes jag på ången ut, lång som jag är.
Att solen må färga mig snövit och skär.

När jag sedan tages bort från den gröna äng.
Nog händer att jag pryder en konungs säng.
Till graven med fattig och rik får jag vända.
Och där mitt levnadslöpp tager sin ända.

Lingåta

Att sjunga visor och att gissa gåtor var förr i tiden ett stort nöje.

”Först grov de ner mig djupt i jor,
Sen växte upp en stjälk med blom,
Sen hängdes jag tills ryggen styvnade,
Sen kastades jag på marken ut,
Så fick jag ligga tills jag bleknade,
Sen fick jag sitta med de stora till bors,
Sen fick jag följa med de döde till jors.”

I det finska medeltida folkeposet Kalevala, som nedtecknades på 1800-talet, finns det en detaljerad redogörelse för linodling. I den 48:e sången får man följa hela processen från linsådd till den färdiga produkten fisknätet.

Elden återfunnen

Gamle vise Väinämöinen, siarn som är solens årsbarn, satte sig att eftersinna hur man skulle få ett fisknät, skaffa sig en not av lingarn, en som håller hundra maskor.
Sedan mälte han och sade, tog för sin del så till orda:
”Finns det någon som sår linfrö, någon som kan så och plöja,
så att jag kan få ett fisknät, ett som håller hundra maskor,

för att fånga stackars fisken, dräpa den där arma gäddan?”

Man fick fatt i litet mylla, fann en fläck som icke brunnit
mittupå den största myren, mellan två små murkna stubbar.
Under ena stubbens rötter letade man fram ett linfrö utur Tuonis jordlarvs gömsle, ifrån jordeormens upplag.

Där var ock en liten askhög, där fanns gott om grums och torrgrus,
rester av en uppbränd roddbåt, sot ifrån ett skövlät skeppsvrak;
linfröt sattes så i sotet, plöjdes ner i pyrelidsaskan i ett land med lerig jordmån utmed stranden utav Alve.

Därav steg då upp ett plantskott, reste sig en ståtlig stängel,
höjde sig ett manshögt hörstrå innan sommarnatten ändats.
Det var natt då linet såddes, plantfröt plöjdes ned i månsken;
sen blev linet skrätt och rensat, när det ryskats blev det repat,
flinkt man ryskade och ryckte, raskt man repade och blädde.

Sedan lät man linet rötas - linet röttes snart tillräckligt.
Utan dröjsmål tog man upp det, hängde det i hast till torkning.
Snart nog tog man hem det hörret, rensade det raskt från skävor -
brådsakande man bråkar linet, skäktar hörets hårda skävor.

Häftigt häcklade man linet, borstade det sent omsider;
sedan tog man det i tottar, satte tottarna på sländan denna samma sommarnatten, förrn den andra dagen grydde.

Svägerskor och systrar spinna, linda lin på varje nätnål,
bröderna de binda nätet, svärfar sömmar teln på nätet.

Raskt var man sin nätnål rörde, kaveln fördes fram och åter,
när den noten gjordes färdig, lingarnstelen snoddes samman
i densamma sommarnatten, förrn dess förra hälft förlidit

Så vart fiskenoten färdig, lingarnstelen snodd och fastsydd -
kilen höll etthundra famnar, armarna sjuhundra famnar -
sen försågs den väl med sänken, kantades med fina flöten ...